

יום קריספיאן הקדוש

האיש היה מצרי בגיל, לבוש אורחית. הוא הציג את עצמו: מפקר מחלקת-מרגמות בעיראק-למנשיה, מרחק כמה קילומטר רים מירחה מעיבדים. במקום הוא נפצתי כעבור חמישה חודשים נוספים של קרבות.

לחצנו יריים. השוינו וזכרונות. איפה הוא היה. איפה הייתי אני. חשנו באחוזה גדולה של לחמים. חשנו שאנחנו השלושה, יותר מכל אדם אחר בין מאה הנוכחים, מבינים מה גודל המיפגש הזה.

מתוך התלהבות הרגע הצעתי להקים עמותה משותפת של לחמים משני הצדדים, ולקיים כינוס משותף בשדות-הקרב של תש"ח.

באותו הרגע זה נראה אפשרי וקרוב. מאז החמיץ השלום, והדבר נראה כיום רחוק מאוד.

אבל מעמד כזה בוא יבוא. אולי ביום-השנה ה-45 של קרב עיבדים, אולי ביום השנה ה-50. כלנו נעמדו שם, אלה מאיתנו שיהיו אז בחיים, ישראלים ומצרים, ילחצו יריים, יזכרו את הימים ההם, ויגידו איש-לרעהו: "כאן אני הייתי..." וכאן אני... ואללה, הייתם לוחמים טובים... גם אתם לחמתם לא רע..." קוראים לזה שלום.

חזרה לבית-עפא

אחרי עיבדים נסענו לבית-עפא, מן העבר השני של נגבה. גם בבית-עפא הקימו באחרונה גלעד, ובאנו להסיר את הלוט. כבר סיפרתי לפני שבועיים על הקרב של בית-עפא. יצאנו משם בנס — אלה מאיתנו שיצאו.

הייתי אז בלב הכפר, בחשכת-לילה. מעולם לא ראיתי אותו מקרוב לאור היום. לעולם גם לא אראה. כי בית-עפא, כמו עיבדים, כמו עשרות כפרים אחרים, אינה קיימת עוד. הבתים נעלמו. הכפר נמחק מעל פני הארמה. נותרו רק עצים — זרק מי שמכחין בגילם יודע שהם ניטעו בידי התושבים הקודמים.

לפני שנה, כשהייתי בעמאן, ראיתי בחנות פלסטינית מפות ערביות של הארץ, כפי שהיתה בסוף מיידיה-מנדאט. המר"ל אמר לי שזהו להיט בשוק: הפלטים, בנייהם ונכדיהם קונים את המפות כדי לדעת היכן היה הכפר של הוריהם, היכן שורשיהם. כולם — בנים, נכדים, נינים — מזוהים על פי שמות הכפרים האלה. קניתי מפה. לפני צאתי לטיקסי יוסי-הזיכרון צילמתי קטע של המפה הזאת, כדי להיזכר בשמות הכפרים ובמיקומם. מצאתי שם את עיבדים, ואת בית-עפא, ואת פאלוג'ה, ואת עיראק-אל-מנשיה.

כשהתקרבת למקום שבו הייתה פעם בית-עפא, מצאתי חץ של קרטון, שהמארגנים ראו לתלותו על אחד העצים. על החץ היה רשום "בית-עפא". הכפר שאיננו.

חשכתי על כך בשעת הטקס. איני יודע אם גם חבריי חשבו על כך. איש לא הזכיר במילים כי כאן עמדו פעם כפרים, אשר תושביהם חיים עתה במחנות-פלטים ברצועת-עזה ובירדן ומי יודע היכן עוד.

על אדמות בית-עפא קיים עתה ישוב פורח בשם יד-נתן. ראיתי את ילדיו הנחמדים, ששרו לנו שירים והסירו את הלוט מעל לגלעד לזכר קרבות בית-עפא.

איננו יכולים לסובב את הגלגל אחורה. מה שנעשה אין להשיב. אבל תושבי בית-עפא, המפורים בעולם, אינם שוכחים. וגם אנחנו איננו יכולים לשכוח. אנחנו יכולים רק להרחיק את הזיכרון הזה. הוא קיים אישם בתת-הכרתנו.

במוקדם או במאוחר נצטרך להתמודד עם ההיסטוריה שלנו, על אורתיה וצלליה.

סמל השועלים

כולם קינאו בי בטקס של עיבדים. בגלל דבר קטן מאוד: ענרתי על חולצתי את סמל שועלי שימשון.

היו שם הרבה שועלים, רובם ופרי יוצחק ואחיה. אבל לאיש מלבדי לא היה הסמל.

שמרתי עליו במשך השנים כעל בבת עיני. אני עונד אותו רק פעם בשנה, ביום-הזיכרון.

זה לא היה מעולם סמל רישמי של צה"ל. יצרנו אותו בדרך הישראלית המקובלת — באופן פרטי-זני, באילתור.

את התואר "שועלי שימשון" קיבלנו רישמת. שימעון אבידן העניק לפלוגה שלנו (פלוגה ב', גרוד 54, פלוגת-קומנדו ממונעת של ג'יפים וחול"מים) את התואר הזה בדרך הקרבי של החטיבה, כעיסור פלוגתי אחרי הקרב על הגיבעה 105, מול עיבדים.

את הסמל המצאנו בעצמנו. מישוה נסע לתל-אביב, גייס מומחה שצייר את הסמל (שועל בעל זנב כוער), מצא יצרן שייצר אותו והנפיק אותו לנו.

מניין הכסף? ומניין הכסף למישקפיה-האבק שהיינו זקוקים להם על הג'יפים? המטכ"ל לא אישר מעולם את עצם הפיתוח לפלוגת-קומנדו. לא הנפיק לנו ג'יפים, ובוודאי שלא מישקפיה-רכיבה. את הג'יפים הגריל אבידן בחטיבה. את המישקפיים והסמלים הגרלנו בעצמנו.

זה היה כך:

באחד הימים דהרנו בג'יפים מחולדה מירחה. גילינו עדר של פרות. הרועים ברחו כאשר ראו אותנו מתקרבים. מן הסתם הם תתרו בוודאית. העלינו כמה פרות על משאית שהבאנו איתנו למטרה זו.

זה לא היה פשוט כלל וכלל. הסתבר כי הפרות הן חיות חלקלקות, והן היו מבוהלות מאוד. הן קפצו מן הקרש שבו ניסו להעלותן.

בסוף תפסנו אחרות. מישוה מכר אותן בשוק השחור, ומכאן הסמלים, המישקפיים ועוד כמה פריטי-ציוד חשובים. מכוער? בהחלט. אבל גם זה היה חלק מהסיפור.

ויואמר: מחר יהיה יום קריספיאן הקדוש. או ישפיל את שרוליו ויצג את צלקותיו, ויואמר: פצעים אלה באו לי ביום קריספיאן. הזקנים שוכחים. הכל יישכח. אך איש מאיתנו לא ישכח את אשר עשה ביום הזה. שמתינו יזכרו כאשר יזכרו את הסיפור לילדיו. וכל איש טוב יספר את הסיפור לילדיו.

כך ייזכר היום הזה עד סוף כל הדורות, ונזכר אנחנו —
"אנו המעטים, אנו המעטים המאושרים, אנו חבורת האחים. אכן, מי שישפוך היום את דמו איתנו, אחי יהיה. גם אם שפל הוא —
היום הזה ירומם את מצבו;
וג'נטלמנים כאנגליה, השוככים עתה במיטותיהם, יקללו את עצמם על כי לא היו כאן, והם ירכיבו את ראשם כאשר יזכר איש אשר לחם איתנו כאן, ביום קריספיאן הקדוש!"

הם לא היו

האויב לא בא לטקס. כאשר הסרנו את הלוט מעל הגלעד בראש גיבעת עיבדים, לא נכח שם מפקר הכוח המצרי שלחם בנו. חבל.

כאשר ליוויתי את מנחם בגין בביקורו הממלכתי בקאהיר, הזומנתי לסעודה הממלכתית הגדולה שערך אנוור אל-סאראת לאורחים מישראל ולמכובדים המצריים, לרגלי ארמון סוסום. גם שימעון אבידן הוזמן לארוחה. בגין הביא אותו עימו, מחווה אופיינית של איש בעל תחושה דרמטית. ישבנו מסביב לשולחנות עגולים. אבידן ישב ליד שולחן מרוחק משולחני.

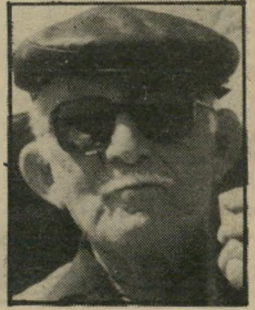
באמצע הארוחה הוא ניגש אליי ואמר: "אורי, בוא רגע לשולחן שלי. יש שם איש שכדאי לך להכיר אותו."

אורי אבנר, תעלים החז

מה שנשאר מבית-עפא

גיבעה ככל הגבעות. קווי מתח גבוה, כריכת-מים. מי שחולף בכביש, כלל אינו מבחין בה. כשעומדים עליה, רואים שהיא שולטת בסביבה כולה, למרחקים. היא טובלת בירק, ומסביבה שדות ירוקים וצהובים. במרחק מה, קיבוצים ומושבים. סתם גיבעה.

אבידן

מסביבי אנשים, נשים וילדים. אנשים ככל האנשים. הגברים בני 60, פלוס-מינוס. ישראלים טיפוסיים. הרבה קרחות. הרכה כרסים. כמה כיפות. אז מה מיוחד בהם?

אילו הזרמן לכאן זה, לא היה מבחין בשום דבר מיוחד. סתם גיבעה. סתם אנשים. סתם מלי צות ציוניות כפי דוכרים קשיי שים.

אבל זוהי עיבדים. ובעיני מי שנמצא כאן, הגיבעה אינה סתם גיבעה, והאנשים אינם סתם אנשים.

אינני צריך אף לעצום את העיניים, כדי לראות תמונה אחרת, המתלבשת על התמונה השלווה שלפניי.

...פלאש-באק. 39 שנים אחורה. הגיבעה אפופה עשן. פגזים מתפוצצים כל כמה שניות. תעלות-קשר. אנשים מתרוצצים. רובם פצועים. פה ושם מוטל מת.

...בתעלות, כמה אנשים יורים. בשארית כוחותיהם. פרועים. מותשים, הרוסים. שלושה מיקלעים יורים. אחד מפסיק. עוד אחד. מיקלע אחרון יורה. בודדים זרמים. רעם של פגזים. ארמה רוערת. שמש-יולי לוהטת. צמא.

...לפנינו, למטה, בשרה, מתקדמים לעברנו כמה טנקים מצריים. מאחוריהם, שורות-שורות של רגלים, הרצים קדימה כמו בסרט. על הגיבעה, מי שעוד יכול לירות, יורה. גם אני יורה במיקלע שעל הג'יפ שבו הגעתי ישר אל תוך התופת הזאת. בסך הכל באתי להביא תחמושת! אחרי שהתקבלה הודעה נואשת: התחמושת אוחלת, צפריה התקפה חדשה. באנו בדרייה מטורפת. בין הפגזים. באנו ונתקענו. איך עוזבים מקום כזה?

...יורים. השורה המתקדמת לקראתנו מקוסת. נעצרת במרחק של מאה מטרים, נסוגה. קריאת-גיל מטורפת נמלטת מגרוננו. אבל אנחנו יודעים שוהי הפוגה קצרה. בעוד חצי שעה, שעה, תסתר התקפה חדשה.

...ספיטפייר מצרי צולל לקראתנו. המיקלעים שלו יורים וחורשים את הארמה סביבנו. אני מתרומם. רץ לג'יפ, מכוון את המיקלע, יורה. אני יודע שהרגע המכריע הוא בסוף הצלילה, כשהמטוס צריך להתיישר ולנסות שוב. ברגע זה יהיה קרוב, כשרשיש פגיע. אני יורה בו, לי נדמה שהוא יורה ישר בי, רק בי. מסביב מכים הכדורים שלו באדמה. כמה שניות לפני הרגע המכריע אני נכנע. קופץ ומסתתר בתעלה. לא עמדתי במבחן. ...צעקות. מרחוק אנחנו רואים שוב את הטנקים מתקרבים. התותחים המצריים מגבירים את ההפגזה. עשן, ריח חריף כאוויר פצועים צועקים "חובש!"

לא, אין זו גיבעה רגילה, עיבדים. כאן, במקום הזה, חלה התפנית המכרעת של המלחמה כולה.

פריצת החזית שלנו בעיבדים הייתה ממוטטת את החזית כולה, חושפת את תל-אביב. אך אחרי שנשברה התקפה המצרית כאן, אחרי כמה ימי-גינהום, עברה היוזמה לירדנו, לצמיתות.

האנשים האלה — לא סתם אנשים. מי שהגיע לעיבדים, ביולי 1948, כבר לחם חצי שנה. מי שנשבר, מי שלא הצליח להתגבר על הפחד, מי שלא קורץ מן החומר הנכון, התנפנף מזמן לעורף, הביתה. מי שנשארו היו האנשים שעברו את המבחן. אחר-אחר. הם ידעו שהם שייכים לתבונה מיוחדת. הם ידעו שהם יכולים לסמוך זה על זה. חבר לא יאשר חבר בשטח. יוציאו פצוע תחת אש, ככל מחיר. והמלחמה היא על הכל, על החיים, על הקיום, על המישפחות, על נגבה, על גדרה, על תל-אביב.

כיום הם נראים כאנשים רגילים מאוד. החיים הפרידו בניניהם. יש שהצליחו יותר מבחינה כלכלית, והם כיום מנהלים וראשי חברות. יש שנשארו פועלים, בעלי-מלאכה. הם שייכים עכשיו למעמדות שונים, לעדות שונות, למיגורים שונים של החברה הישראלית. אבל כשהם עומדים כאן ומקשיבים לדבריו של שימעון אבידן — "גיבעתי" ככבודו ובעצמו, קשיש, שפם לבן, נשען על מקל ומדבר בקול מהסס — הם יודעים שהם היו פעם אנשים מיוחדים מאוד-אוד. והם קשורים זה בזה בקשר סמוי שלא ינותק כל עוד הם חיים, גם אם לא ייפגשו לעולם.

גם הנשים רומות לכל הנשים. ישראליות בנות 60 פלוס-מינוס. החיים עשו בהן את שלהם. רובן סתות. אבל הבריים יודעים היטב להבחין בין הנשים שבאו עם בעליהן, האנשים מאז, ובין הנשים שהיו שם או בעצמן, בנות גיבעתי, שלחמו על זכותן להישאר איתנו כאשר באה הפקודה "בחורות" — לעורף. אהבנו אותן.

שמעתי כחצי-אוזן את יריי המפקדים. מחשבותי נדרה. בזיכרוני עלו פטוקים של עיבדים, ואומו של הנרי ה-5 בבווקר של קרב אוינקור, ששינה את פני ההיסטוריה. זכרתי קטעים בשובי הביתה, חיפשתי את הספר וקראתי בתירגום גם מאוד:

"מי שאין לו האומץ להילחם — יעזובנא עתה; איננו חפצים למות בחברתו של איש כזה, החושש למות כאן בחברתנו."

"היום הזה הוא חגו של קריספיאן הקדוש. מי שיישאר בחיים ביום הזה, ויחזור בשלום הביתה, יעמוד על בהונות-רגליו כאשר יזכרו את היום הזה. מי שיישאר בחיים ביום הזה ויגיע לשיבה טובה, ככל שנה, כערב היום הזה יזימן את שכניו לארוחה."